

AHMET ÜMİT'İN KAR KOKUSU ROMANINDA TOPLUMCU GERÇEKÇİLİK

*Mehmet SOĞUKÖMEROĞULLARI**

ÖZET

Gerçekçiliğin toplumcu yönünü ifade eden toplumcu gerçekçilik devrimci romantizm, olumlu kahraman ve çelişki öğeleriyle ön plana çıkar. Devrimci romantizm, devrime gidilecek yolu; olumlu kahraman, devrim için çalışan kişiyi; çelişki ise, ekonomi merkezli çatışmaları karşılar.

Ahmet Ümit'in *Kar Kokusu* romanı Türkiye Komünist Partisi tarafından komünizmi öğrenmek amacıyla Rusya'ya gönderilen 6 gencin yaşadığı olayları konu edinir. Toplumcu gerçekçi kuramın yukarıda bahsi geçen öğelerini ön plana çıkarması dolayısıyla roman bu çerçevede incelenmelidir. Buna uygun olarak çalışmanın amacı, romanın toplumcu gerçekçiliği ne ölçüde yansıttığını bulmaktır.

Anahtar Kelimeler: Toplumcu gerçekçilik, devrimci romantizm, çelişki, olumlu kahraman.

SOCIALIST REALISM IN AHMET ÜMİT'S NOVEL KAR KOKUSU

ABSTRACT

Socialist realism that expresses the social aspect of realism appears with such elements as revolutionary romanticism, positive hero, and contradiction. Whereas revolutionary romanticism refers to method for revolution; positive hero to the character striving for revolution; contradiction to the struggle that centers in economy.

Ahmet Ümit's novel *Kar Kokusu* tells the events lived by six youths who are sent to Russia to learn

* Arş. Gör. Gaziantep Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü. m.sogukomer@mynet.com

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

communism by Turkish Communist Party. As the mentioned elements of the theory of socialist realism are emphasized, the novel should be studied in terms of this theory. Therefore, the aim of this study is to find out to what extent the novel reflex socialist realism.

Key Words: Socialist realism, revolutionary romanticism, contradictory, positive hero.

Gerçekçilik, genel anlamda ne denli aykırı görünürse görünsün, nesnelere göründükleri biçimleriyle, olayları da aynı oldukları gibi kabul etme tutumudur¹. Kendi içinde farklı uygulamaları olan gerçekçilik, üç ana bölüme ayrılır. Bunlar romantik gerçekçilik, eleştirel gerçekçilik ve toplumcu gerçekçiliktir. Romantik gerçekçilikten sonra 19. yüzyıl sanatçıları toplumu eleştirmeye, tüm olumsuzluklara yöntem geliştirmeye başlar². Eleştirel gerçekçilik adı verilen bu bölümde, yazarın iki türlü tavrı ortaya çıkar:

1. Yazar, sadece gerçeği gözlemleyip yazmakta, düzeni eleştirmekle yetinmekte, ancak siyasal ve sosyal hayata müdahale etmeyi gereksiz görmektedir, apolitiktir.

2. Diğer sanatçı kişiliği ise, düzeni eleştirmekle, gözlemek ve gerçeği betimlemekle yetinmez, siyasi tavır alarak ideolojik misyonu için bir savaş verir.³

Eleştirel gerçekçilikten sonraki gerçekçilik aşaması, toplumcu gerçekçiliktir. Toplumcu gerçekçilik, Karl Marks'ın fikirleri çevresinde şekillenir. Dün, bugün ve gelecek arasında bir bağ kuran toplumcu gerçekçiliğin tartışılması gereken üç önemli kategorisi şunlardır:

1. Özün ve gerçeğin öncelliği,
2. Devrimci romantizm ve doğal uzantısı olumlu tip,
3. Partizanlık ya da yan tutarlık.⁴

¹ Abdülbaki Güçlü vd., *Felsefe Sözlüğü*, Bilim ve Sanat Yay., Ankara, 2002, s. 594.

² Aydın Şimşek, *Siyasal Tarih Sürecinde Sanat ve İktidar*, Ümit Yay., Ankara, 2000, s. 200.

³ Aydın Şimşek, *Siyasal Tarih Sürecinde Sanat ve İktidar*, Ümit Yay., Ankara, 2000, s. 205.

⁴ Ahmet Oktay, *Toplumcu Gerçekçiliğin Kaynakları*, Everest Yay., İstanbul, 2003, s. 105.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

Bu, özün ve gerçeğin öncelliği ile anlatılmak istenen yansıtma kuramına bağlı olarak ortaya çıkan gerçekçiliktir. Toplumcu gerçekçiliğin yüzeysel gerçekçilik, insan tabiatının özü, idealleştirilmiş gerçeklik, toplumun günlük hayatı olmak üzere kendi içinde farklı uygulamaları vardır. Toplumcu gerçekçilik bunlardan sonuncusuna daha yakındır. Ancak o, toplum gerçekliğini anlattığından devrim içinde görülür ve işçi sınıfının eğitimi gözetilerek yapılır⁵.

Toplumcu gerçekçiliğin ikinci tartışılması gereken konusu devrimci romantizm, Karl Marks'ın tez-antitez-sentez teorisi üzerine kuruludur. Tez ile özel mülkiyet içgüdüğü meydana çıkar; antitezde özel mülkiyet şahısların eline geçer; sentezde ise, gelecek devrimle birlikte kapitalist sınıf ile işçi sınıfı arasındaki çelişki ortadan kalkar⁶. Amaç işçi sınıfını devrime hazırlamaktır. Bunun uzantısı Orta çağdaki azizlerden ve prenslerden temelini alan olumlu kahraman ise, toplumun gıpta ile bakacağı ve toplumu devrime hazırlayıcı bir işlev yüklenen kahramandır⁷.

Toplumcu gerçekçi kuram suçlu-kurban ve kurtarıcı üçlemesi içinde var olur. Suçlu imgeleminin yaptıkları ile kötü duruma düşen kurbanı kurtarıcı suçlunun elinden kurtarır. Gelecekte güzel bir dünya kurma peşinde koşan toplumcu gerçekçiliğin kendisine bir kurtarıcı seçmesinden daha doğal bir şey olamayacağı gibi, kurtarıcı imgesi, olumlu kahraman idolünün farklı bir formatından başka bir şey değildir⁸.

Üçüncü tartışılması gereken konu ise, partizanlık ya da yan tutarlıktır. Toplumcu gerçekçilik sürekli olarak partinin tarafında yer alır ve temelini Engels'in "*Taraf tutucu edebiyata hiç de karşı değilim.*" ifadesiyle Lenin'in "*Parti Örgütü ve Parti Edebiyatı*" başlıklı yazısında yer alan "*Edebiyat parti edebiyatı olmalıdır. Kahrolsun partizan olmayan yazarlar! Kahrolsun edebiyatın üstün adamı! Edebiyat proleteryanın genel davranışının bir parçası olmalıdır.*" ifadesinden alır⁹. 1934 yılında toplanan Sovyet Yazarlar

⁵ Berna Moran, *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*, İletişim Yay., İstanbul, 2004, s. 53.

⁶ İsmail Tunalı, *Marksist Estetik*, Kaynak Yay., İstanbul, 2003, s. 17.

⁷ Katherina Clark, *The Soviet Novel*, Indiana University Pres, Bloomington, 2000, s. 46.

⁸ Ahmet Oktay, *Toplumcu Gerçekçiliğin Kaynakları*, Everest Yay., İstanbul, 2003, s. 20.

⁹ Berna Moran, *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*, İletişim Yay., İstanbul, 2004, s. 72-73.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

Birliği Kongresinden sonra edebiyat Komünist Parti hizmetinde çalışmaya başlar.

Çalışmamızın konusunu teşkil eden “*Kar Kokusu*” romanının yazarı Ahmet Ümit, 1960 yılında Gaziantep’te doğdu. Marmara Üniversitesi Kamu Yönetimi bölümünü 1983 yılında bitirdikten sonra 1985-1986 yıllarında Moskova Sosyal Bilimler Akademisi’nde eğitim gördü. 1989’da *Sokağın Zulası*, 1992’de *Çıplak Ayaklıydı Gece*, 1994’te *Bir Ses Böler Geceyi*, 1995’te *Masal Masal İçinde*, 1996’da *Sis ve Gece*, 1998’de *Kar Kokusu*, 2000’de *Patasana*, 2002’de *Kukla* ve 2003’te *Beyođlu Rapsodisi* adlı romanlarını yayınladı. Romanın farklı bir türü olan çizgi roman türündeki eserleri, *Başkomser Nevzat* ve *Çiçekçinin Ölümü*’dür. Öyküleri ile öykünün bir türü olan polisiye öykü türünde eserler veren Ahmet Ümit’in 1999’da *Agatha’nın Anahtarı* adlı polisiye öykü kitabından sonra 2002’de *Şeytan Ayrıntıda Gizlidir*, 2004’te *Aşk Köpekliktir* adlı öykü kitapları yayımlandı.¹⁰

*Kar Kokusu*¹¹ romanı Türkiye Komünist Partisi tarafından komünistlik eğitimi almak için Rusya’ya gönderilen altı gencin başından geçen olayları konu alır. Yurt dışına giden gençlerden birisi MİT için çalışmaktadır ve bu roman figürü başka bir öğrenci tarafından öldürülür. Öldürülen öğrencinin katilini bulmaya çalışma süreci romanın temel unsuru olduğundan polisiye roman türüne de örnek olarak verilebilir. Buna bağlı olarak, Ahmet Ümit daha çok polisiye roman türünde eser veren yazarlardandır.

TKP taraftarlığı yapan bu romanda toplumcu gerçekçi kuramın temelinde yer alan devrimci romantizm, partizanlık, diyalektik materyalizm, tarihselcilik, olumlu tip öğeleri görülür. Marksizme dayalı olan toplumcu gerçekçi kuramı bir bütün olarak algılamak yerine, parçalara bölerek, her öğeyi kendi içerisinde inceleyip sonradan sonuca ulaşmak doğru bir yaklaşımdır. Yani özelden genele ulaşmak sonuca daha net bir biçimde varılmasını sağlar.

Devrimci Romantizm

Toplumcu gerçekçilik kuramında işçi sınıfının devrimle haklarını alacağından dolayı “devrimci romantizm” ögesi oldukça önemlidir. Karmaşık olan gerçeği tamamen yansıtmının güçlüğünün

¹⁰ Ahmet Ümit, *Kar Kokusu*, (yazan, Orhan Akkaplan), Doğan Kitap, 2003, Arka Kapak.

¹¹ İncelememizde romanın, Ahmet Ümit, *Kar Kokusu*, Doğan Kitap, İstanbul, 2003 baskısı kullanılmıştır.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

yanı sıra yapılacak devrimin hayalî olması “hayal” kavramını “devrimci romantizm” ögesi içerisine kendiliğinden dâhil eder.

Romana göre, ani çıkışlar yaparak kendini gösterme peşinde koşan ve Rusya’ya komünizm öğrenmeye giden altı gençten biri olan Cemil karakterinin bu davranışı, egosunu ön plana çıkarmak gibi görünse de kendisi bu olayı devrimci romantizm olarak adlandırır. Bu bağlamda diğer milletlerde öldüğü düşünülen devrimci romantizm, Türkler arasında daha samimi bir şekilde temsil edilir. Giyim ve kuşamlarıyla 1905 devrimini temsil eden Türkler arasında devrimci romantizmin gelecek güzel günleri ifade ederek yaşatılmasının sebebi, Türkiye’de TKP’nin hiçbir zaman iktidar olmamasıdır.

Tez-antitez-sentez bağlamında açıklanabilecek Marksist görüşün tez aşamasında özel mülkiyet içgüdüğü ortaya çıkar; antitezde özel mülkiyet şahısların eline geçer; sentez aşamasındaki devrimle kapitalist sınıf ile işçi sınıfı arasındaki çelişki ortadan kalkar; yani sentezle bir uyum ve denge meydana gelir. Romanda bu fikre mensup kişilerin genellikle komünizmle gelecek dengeye hayran kaldıkları için devrimci güçler arasına katıldığından bahsedilir.

Devrimi gerçekleştirirken devrimciler çeşitli zorluklarla karşılaşır. Bundan dolayı, toplumcu edebiyatta belirgin bir “çile” fikrinden bahsetmek gerekir. Bu öge, toplumcu gelişmenin her aşamasında kendini gösterir. Özellikle devrim içinde önemli bir yere sahip olan çilecilik fikrinin bazı durumlarda örnek alındığı unutulmamalıdır. Ancak, bu tutum, toplumcu eğitim açısından gerici bir özellik taşıdığı için de eleştirilir.¹² Romanda hastalık fenomeniyle birlikte ele alınan çile fikri, çekilen sıkıntıların çokluğundan dolayı devrimcinin kendini içkiye vermesiyle karşılık bulur. Fakat diğer devrimcilerin bunu hoş karşıladığı “*Hatta bunu bir devrimcinin tutukevinde hastalanması türünden bir olay kabul edip, ona daha çok saygı duyar olmuşlardı.*” (s. 17) ifadesinden anlaşılır. Geçmişte yaşanan olaylarda yaşanan çileler sonucu hoşgörüsüzlük ortaya çıkar. Türkiye’den Rusya’ya giden gençlerin bütün sevdiklerini bırakıp gitmeleri de çile ögesinin farklı bir şeklidir.

Devrim için çekilen çilelerin amacı ekonomik eşitliğe dayanan bir dünya düzenine ulaşmaktır. Ekonomik eşitsizliklerin devrimle son bulacağını savunan Marks’ın görüşü, *Kar Kokusu* romanında bütün eşofmanların tek tip olması fikriyle özdeşleştirilir.

¹² György Lukacs, *Çağdaş Gerçekçiliğin Anlamı*, Çev: Cevat Çapan, Pavel Yay., 1979, s. 152.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

Ayrıca eşitlik unsurunun sosyalist düzenle var olacağı “enternasyonalizm” ifadesiyle açıklanır:

“Can'ın yanındaki iskemlede Beşir oturuyordu. Leninizm Enstitüsü'nün, Avrupa'da üretilmiş malların satıldığı mağazasından oldukça yüklü bir paraya aldığı, yanları beyazlı-kırmızılı şeritlerle süslenmiş lacivert eşofmanlarıyla gelmişti toplantıya. Aynı eşofmandan Afganlılar, Brezilyalılar, Lübnanlılar ve Nikaragualılar da almışlar, Sovyet hükümeti nedense tek tip eşofman ithal ettiğinden farklı ülkelerin devrimcileri aynı futbol takımının üyesiymişler gibi benzer eşofmanlarını giymek zorunda kalmışlardı. Belki de Beşir Enternasyonalizm duygusunu böylesine somut yaşattığı için bu eşofmanları çok seviyor, dershaneden gelir gelmez hemen sırtına geçiriyordu. (s.47)

Ekonomik eşitliğin yanı sıra sınıflar arasındaki farkların ortadan kaldırılmaya çalışılması da devrimin diğer amacıdır. Sınıfların oluşumunda her toplumda diğer iş sahalarından daha önemli bir iş sahası mevcuttur. Bu iş sahasının yanında ise, tali iş zümreleri bulunur. Burada önemlerine göre, bu iş sahasına yakınlık, içtimai sınıfları vücuda getirir. İlkel toplumlar aile temeli üzerine kurulu oldukları için, bu toplumlarda sınıftan bahsedilemez. Sonraki dönemlerde, toplumların her birinde zamana ve toplumun hayata bakışına göre insanlar çeşitli özellikler kazanarak sınıflara ayrılırlar. Sınıf sistemi Hint toplumunda dinî temele dayanırken, Romalılarda siyasete, Almanya'da asalete, Fransız İhtilali'nden sonraki Fransa'da iktisada dayanır. Fransız İhtilalinden sonra Sanayi İnkılabı ile birlikte, Avrupa'da insanlar ruha inanan sınıf ve maddeci sınıf olmak üzere iki sosyal tabakaya bölünürler. Bir süre sonra ekonominin hayata entegre olmasıyla birlikte ruhu ön plana alan sınıfa karşı, maddeci ön plana alan sınıf galip gelir. Buna bağlı olarak Avrupa'da ekonominin büyük önem kazanmasıyla hayatın en kıymetli varlığı para olur. Türk toplumu ise göçebe olan ve hayatını ticaretle kazanan bir toplumdur. Anadolu'ya gelen Türkler, ticareti bırakarak tarımla uğraşmaya başlayınca toprak mülkiyetini elinde bulunduran insanlar diğer gruba her istediklerini yaptırma erkine sahip olurlar.¹³ Türkiye'de sınıflar bu şekilde oluşurken Avrupa'da sınıfı oluşturan ve tanımlayan mücadeledir¹⁴. Marks'a göre, karşısında patronu bulan işçi sınıfı, savaşıyor sınıf olma bilincini kazanır. Romanda, “sınıf savaşı”nın gençleri yurt dışına komünizm öğrenmeye gönderdiği ifade edilir. Tarihin ilk köle ayaklanması olan Spartacüs olayından bahsederek

¹³ Nurettin Topçu, *Yarınki Türkiye*, Dergâh Yay. İstanbul, 1999, s. 218-228.

¹⁴ Philip Raynaud, vd., *Siyaset Felsefesi Sözlüğü*, İletişim, İstanbul, 2003, s.570.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

yine sınıflar arasındaki farklılığa dikkat çekilir. Ancak sınıflar arası farklılık ele alınırken, içki içerek sınıf savaşı verilen tek ülkenin Türkiye olduğu belirtilir.

Kolektifteki kişilerden biri “*küçük burjuva bir aydın bozuntusu*” (s. 69) olarak tanıtılır. Ancak sürekli kendini proleter olarak tanıtan roman karakteri, her yerde bu grubun erdemlerini sayıp dökerek kendine bunu bir kalkan yapar. Bazı yerlerde ise, proleterliğe devrimci gençler layık görülmemeye “*Pepe kim, proleterlik kim be!*” (s. 91) ifadeleriyle küçümsenmeye çalışılır. Proleter sınıfa zıt bir yerde roman kişilerine yaşam hakkı tanımayan burjuva sınıfı bulunur. Başka bir ifadeyle, proleter, işçi sınıfı; burjuva ise üst sınıfı temsil eder.

Devrimin gerçekleşmesi için gerekli olan birleşme, Türk halk şairlerinden Dadaloğlu “bizimdir” redifli türküsünde “*Ferman padişahın dağlar bizimdir*” diyerek belirgin bir şekilde bir topluluğu ve padişaha karşı birleşme arzusunu dile getirir¹⁵. Daha sonra vücuda gelen fikir akımlarından toplumcu gerçekçilikte de birleşme arzusunun veya var olan düzene karşı bir başkaldırı niteliği ile aynı fikirdeki veya aynı sıkıntılara maruz kalan insanları bir araya toplamanın elzem olduğu belirgin bir şekilde ifade edilir. Kapitalist düzeni yenmenin ve devrimi gerçekleştirerek senteze ulaşmanın farklı bir yolla mümkün olmayacağından dolayı, 1934’te Sovyet Yazarlar Birliği Kongresinin aldığı kararlardan biri kolektiftir.

Çoğunlukla romanlarda birleşme olgusu sendikal faaliyetler şeklinde tezahür ederken *Kar Kokusu* romanında “kolektif” kavramıyla ifade edilir. “Kolektif” kavramı ve amaca ulaşmak için ortak bir payda etrafında birliktelik, romanda vurgulanır. Kolektif dünyanın çeşitli yerlerinden gelen komünist öğrencileri bir araya toplayan okulun adıdır. Bu okula gelen öğrencilerin amaçları sahip oldukları fikri iyi öğrenmek ve ülkelerinde var olan kapitalist düzeni değiştirmektir. Amaçlarına ulaşmaları mümkün olmasa da bir anlamı vardır. Bu anlam ve birlikteliğin hangi konular üzerinde yoğunlaşması gerektiği ortak inanç, ortak düşünce ve ortak eylem kavramlarıyla açıklanır.

Devrim için yapılan bu birleşmenin karşısında devrime karşı düzeni korumak isteyenler bulunur. Türkiye’den yurt dışına giden gençleri korkutan “cunta”, yani askerdir. Bundan dolayı romanda arkadaşlarının ölümünü öğrenen gençler, bunun sebebi olarak

¹⁵ Ahmet Hamdi Tanpınar, *19uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, Çağlayan Kitabevi, İstanbul, 1997, s. 108.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

“cunta”yı gösterirler. Başka bir yerde cuntayı sebep göstermenin Türkiye koşulları dikkate alındığında mübalağa olmadığı belirtilir:

“Öyle demeyin yoldaş. Siz Türkiye koşullarını bilmiyorsunuz. Ülkede ayakta kalan en güçlü parti bizimki. Cuntanın başı mitinglerde sürekli TKP’yi hedef gösteriyor. Siyasî polis, partiye sızmak için elinden gelen her şeyi yapıyor.” (s. 26)

Burada geçen polis de sürekli olarak düzenin temsilcisi ve koruyucusu olarak dikkati çeker. Reşat Enis Aygen’in romanlarında da düzenin korunması görevini üstlenen polis¹⁶, *Kar Kokusu* romanında da var olan sistemin koruyucusu görevini üstlenmiştir.

Partizanlık ya da Yan Tutarlık

Karl Marks taraftarı olan bu kuramın mensupları Komünist Parti yanında yer alarak, partinin fikirlerini benimsediklerinden komünist rejimi isteyen bir zihniyete sahiptirler. Romanda Uluslararası Leninizm Enstitüsünde görev yapan Türk öğrencilerin çok sevdiği öğretmenlerden Leonid, üç kuşaktan beri komünist olan bir aileden gelir. Bu partiye birçok hizmette bulunan ailesinden biri düşmanla işbirliği yaptığı gerekçesiyle Sibiry’a gönderilir ve orada ölür. Bundan dolayı aile partiden ayrılır. Hatta başka bir sol parti istekleri de bu partinin artık işlevini yitirdiğinin göstergesidir. Partinin işlevini yitirmesine sebep olarak da kendilerini muhalefetsizliğe mahkûm etmelerini gösterir. Çünkü muhalefet, iyi ya da kötü ilerlemenin tek yoludur. Bundan dolayı muhalefetsiz kalan parti, çeşitli hatalar yapar, ancak eleştirilmediği için bunların farkına varamaz.

Eleştiri olmadan hem düzen değiştirmenin hem de istenilen düzende başarılı olmanın imkânı yoktur. Roman karakterlerinden Leonid, öğrencilerinde eleştirel bakmayı eksiklik olarak gördüğünden derslerinde eleştirel düşünmeye ağırlık verir. Fakat, parti içerisinde tartışmak yerine emre uymak yüceltilerek, kötü bir gelenek de sürdürülür. Bu minvalde, emre uymak problemi Türkler ve Ruslar için ortak bir sorundur:

“Yukarıda birileri herkesin anlayabileceği belirgin bir rota çizecek parti üyeleri de bu yolda ilerleyecekti. Doğru da, yanlış da bu rotaya göre belirlenecekti. İşin tuhafı bu yöntem, Ruslarda da yaygın olarak kullanılmaktaydı. Türkler ile Rusların düşünce ve inanç yöntemlerindeki benzerliği, bu konuyu düşünürken keşfetmişti Leonid. Yalnızca Rusların ortodoks körlüğüyle, Türklerin tek kitaba bağlılığı

¹⁶ Mehmet Soğukömeroğulları, *Reşat Enis Aygen'in Romanlarında Toplumcu Gerçekçilik*, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep, 2006, s. 81.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

arasındaki yakınlık değildi söz konusu olan. Avrupa ile Asya arasında sıkışıp kalmış iki kültürün yapısındaki benzerlikti. Gündelik düşünce biçimlerinin bir parçasıydı bu. Çara ya da padişaha, parti sekreterine ya da tek şefe bağlılık. Ama bu anlayış zamanını doldurmuştu. Yaşam bu düşünce biçimini kabul etmiyordu artık.” (s. 29)

Rusya'daki Komünist Parti'nin izdüşümü olan TKP'nin varlığını devam ettirse bile hayal edilen parti olmadığı belirtilir. Bundan dolayı birbirlerini “*Senin kafandaki parti kusursuz, Allah yapısı gibi bir şey.*” (s. 75) diyerek eleştirirler. Zaten bu parti içerisine giren devrimciler bir müddet sonra heyecanlarını kaybederler. Bundan dolayı TKP bedeni olmayan bir efsane kahramanı gibidir. Ancak bu parti, gerek savaş deneyimi gerek yurt dışı bağlantıları gerekse ülkede hâlâ bir efsane olması nedeniyle yeniden güçlü hale getirilebilir.

Romanda bu yönleriyle eleştirilen Türkiye Komünist Partisinin bu fikre mensup insanlara yardım etme özelliği de bulunur. Buna göre, “*Nerede bir yoldaş varsa, Türkiye Komünist Partisi*” (s. 209) oradadır.

Edebiyatı ideolojiye¹⁷ yardım eden bir kurum olarak görme bağlamında 1934 yılında Sovyet Yazarlar Birliği Kongresinde bir araya gelen yazarlar, edebiyatı partinin hizmetine vererek komünist fikri yaymak için roman ve şiirlerde öğretinin ana ilkelerinin işlenmesi gerektiği görüşüne varırlar. Bu kongreye başkanlık eden Maksim Gorki dört madde ile kuramı özetler:

“1. Toplumcu gerçekçilik daha önceki eleştirel gerçekçilikten farklı olarak pragmatik bir edebiyattır.

2. Bu edebiyatta insanı belirleyen en temel öge kolektivizmdir. “Sosyalist bireysellik ancak kolektif emek içinde gelişebilir.

3. Toplumcu gerçekçi edebiyatta iyimser bir bakış açısı egemendir. Yaşam eylemdir ve yaratmaktır. Yeryüzünde yaşayan insanın ulaşmak isteyeceği en son erek yeryüzünde yaşamak mutluluğudur.

¹⁷ İdeoloji kavramının Marksizm’de rastlanan üç temel anlamı vardır:

1. Belirli bir sınıf ya da gruba özgü inançlar dizgesi
2. Gerçek ya da bilimsel bilginin karşıtı olan düşsel inanç, yanlış düşünceler ya da yanlış bilinç dizgeleri

3. Anlam ve düşünce üretiminin genel süreci

Buradaki ilk maddede sınıfa özgü inançlar ele alınmış, ikinci maddede yanlış düşünceler veya yanlış bilinç bilimsel bilgi ile karşılaştırılmış, üçüncüde ise, bu ilk iki maddenin genel süreci anlatılmaya çalışılmıştır. Raymond Williams, *Marksizm ve Edebiyat*, Esen Tarım (çev.), Adam Yay., İstanbul, 1990, s. 48.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

4. *Bu edebiyat eğitsel bir işlevle yüklüdür: "Sosyalist bireyselliğin geliştirilmesi bu edebiyatın ana amacıdır."¹⁸*

Edebiyatı Komünist Parti'nin hizmetine verme romanda Nâzım Hikmet'in "Seni Düşünüyorum" başlıklı şiiriyle dile getirilir:

Türkiye Komünist Partisi,

T.K.P'm benim,

Seni düşünüyorum.

Sen dünümüz, bugünümüz, yarınımızsın,

en büyük ustalığımız,

en ince hünerimizsin.

Sen aklımız, yüreğimiz ve yumruğumuzsun.

Dünyada bir anılır şanlı soyun var:

sen küçük kardeşisin V.K.P. (B) 'nin

Sen bana bugün

mübarek alnındaki yara yerinle

ve işçi bileklerinde zincir izleriyle göründün,

yürüyorsun dimdik, pırıl pırıl.

Ömrümde yalnız seninle

ve senin safında olmakla övündüm. (s. 48)

Nâzım Hikmet şiirle parti taraftarlığı yaparken, Türkiye'deki komünist öğrenciler de kendi fikirlerini yaymak için dergiler çıkarmışlardır. Romanda bu dergilerden *Atılım* ve gençler arasında çıkan *İleri* dergilerine gönderme yapılmıştır.

Tarihselcilik

Toplumcu gerçekçi edebiyatta, olayları meydana getiren kişilerin belli zaman ve mekâna entegre edilmesiyle toplum, tarihsel bir döneme dâhil edilir. Buna bağlı olarak yazarın görevi, eserindeki kişiler, olaylar ve durumlarla tarihî güçleri somutlaştırdıktan sonra toplumun belli dönemlerindeki tarihsel olguları saptayıp toplumun iç yapısı ve dinamiği çerçevesinde dönem içerisindeki tarihî durumu

¹⁸ Hasan Bülent Kahraman, *Türk Şiiri Modernizm Şiir*, Buke Yay., İstanbul, 2000, s. 50-51.

anlamaktır.¹⁹ Frederic Jameson'a göre "Aslında tarihselliğin burada ve şimdinin bütünselliği içine emilmeye karşı direnen tamamlanmış bir şey olması, özerk bir bütün olarak kendi sorunudur."²⁰ Bundan dolayı romanlardaki tarihî olaylar ve hatırlatmalar önem kazanır.

Tarihselcilik ögesi "Çok dayanıklı kuşlarmış kargalar, yüz-yüz elli yıl yaşarlarmış. Osmanlı-Rus Savaşı'nı görenleri bile vardır belki." (s. 16) ifadesinde "karga" kelimesiyle birlikte kullanılır. Osmanlı Devleti ile Rusya arasında birçok savaş vücut bulduğu için hangi savaşın belirtildiği konusunda bilgi vermek mümkün değildir.

Rusya'da 1905 ve 1917 yıllarında iki devrim olur. 1905 yılında yapılan devrim yenilgiyle, 1917 yılındaki devrim ise başarıyla sonuçlanır.²¹ Roman bir devrimcinin hayatını örnek alarak o yıllara ayna tutar:

"Ailesi iki kuşaktır komünistti. Babası Bolşevik Partisi'nin ilk üyelerindendi. 1905 Devrimi'ne katılmış, çarlık zindanlarında yatmış, 1917'de Kışlık Saray'a giren devrimciler arasında bulunmuştu. Annesiyle de devrim sırasında Yugoslavya'da tutsak düşüp de ülkeye sağ olarak dönünce, yılların komünisti İvan, düşmanla işbirliği yapmakla suçlanarak Sibiryaya gönderilmiş, orada tifüsten ölmüştü. Eşinin ölümüyle sarsılan annesi aktif politikadan çekilmiş, Stalin'in ölümünden sonra on binlerce komünist gibi İvan'ın da itibarının iade edilmesine, partinin aileden özür dilemesine karşın eski yoldaşlarını affedememiş, ama oğlunu bir komünist gibi yetiştirmekten de geri durmamıştı. Leonid partiye üye olmaya karar verdiği zaman da ona engel olmamış, yalnızca "Keşke başka bir sol parti olsaydı da, ona girseydin" demekle yetinmişti." (s. 22)

Rusya'da yapılan devrimlerden sonra Türkiye'nin en eski politik partisi olarak gösterilen TKP'nin kurulduğu 1920 tarihine gönderme yapılarak tarihselcilik ögesi vurgulanır. Bunun yanı sıra *Kar Kokusu* romanı ilk olarak 1998 yılında basılmıştır. Okulda okuyan TKP'li gençler için önemli gün olan 28 Ocak gününde ve kitabın basım tarihi dikkate alınınca bundan 65 yıl önce 1933 yılında Türkiye Komünist Partisinin on beş yöneticisi Sovyetler Birliğinden Türkiye'ye dönerken öldürülürler. Romana göre, 28 Ocak günü bu

¹⁹ Berna Moran, *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*, İletişim Yay., İstanbul, 2004, s. 55.

²⁰ Frederic Jameson, *Marksizm ve Biçim*, Çev.: Mehmet H. Doğan, Yapı Kredi Yay., İstanbul, 1997, s. 264.

²¹ M. Gorkiy vd., *1917 Sovyet Devrimi*, Çev.: Alaattin Bilgi, Evrensel Basım Yayın, İstanbul 2004, s. 11-88.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

olayın yıldönümüdür. Bunun yanı sıra askerî darbeden sonra kovuşturmaya uğrayan TKP'li gençlerin birisinden bahsedilirken TKP'yi çökertmek için başlatılan “Kızıl Fener Operasyonu” ile de tarihi bir olay anlatılır.

Romana göre, TKP'nin 1973 yılında yaptığı atılımdan sonra işçiler önemli işler yapmış olsalar da işçilerin ekonomik çıkarları için bir araya gelen sendikalar, partinin yan kuruluşları gibi görülüp partiden uzaklaşır. DİSK ve TKP davalarına gönderme yapılan romanda bu dönem hakkında bilgi verilerek tarihselcilik ögesi vurgulanır:

“Kimseye haksızlık etmek istemiyorum, her gün yeni tutuklama haberlerinin geldiği, işkencelerin, ihanetlerin gündüz gözüne yaşanan karabasanlar olduğu bir süreçten geçiyorduk. Yaşadığımız gerilim gerçekten de korkunçtu.” (s. 131)

Bu tarihler, romanda özel olarak bazı tarihleri hatırlatmak amacıyla okuyucuya sunulur ve TKP'nin yönetici kadrosunun öldürülmesinden kitapta bahsedilmesi toplumcu gerçekçi kuramın taraftarlık ögesinin romana yansımaları olarak da düşünülebilecek bir durum olsa da toplumcu gerçekçiliğin tarihselcilik ögesinin bu vesileyle kullanıldığı açıktır.

Diyalektik Materyalizme Bağlı Çelişki Ögesi

Materyalist dünya görüşünün üzerinde temellendirilen toplumcu gerçekçi edebiyatın ideolojik arka planı Marksist ideolojiyle şekillendirilmiştir²². Marksist kuram ise diyalektik materyalizm ilkesine dayanır. Tek kanunla açıklanamayacak “diyalektik materyalizmi”, kısaca şöyle özetlemek mümkündür:

“1. Niceliğin niteliğe, aşamalı niceliksel değişimlerin devrimci niteliksel değişimleri doğurmasına uygun olarak dönüşmesi yasası;

2. Somut gerçekliğin bir karşıtlar ve çelişkiler birliği olduğunu kabul eden zıtların birliği yasası;

3. Karşıtların çarpışmasında karşıt bir şeyin diğerini olumsuzladığını ve bununla karşılık olarak, olumsuzlanmış olan terimlerin her birinden bir ögeyi koruyan tarihsel gelişmenin daha

²² Ramazan Korkmaz, vd., *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı*, Grafiker Yayınları, Ankara, 2004, s. 243.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

yüksek bir düzeyinde olumsuzlandığını ileri süren olumsuzlamanın olumsuzlanması yasası.²³”

Sovyet Yazarlar Birliği Kongresinde Radek'in “*Toplumcu gerçekçi eser, yazarın hayatta gördüğü ve eserinde yansıttığı çelişkilerin nereye varacağını belirten eserdir.*”²⁴ ifadesindeki sözlerinde ve diyalektik materyalizm içerisinde yer alan çelişki ögesi, toplumcu gerçekçi kuram içerisinde önemli bir yere sahiptir. Romanda, Rusya'da okuyan gençler, eski kültürün bütün gizemini taşıyan kilise ile Kremlin'i çevreleyen kızıl yıldızlı kulelerin bitişik olmasından kaynaklanan çelişkilere şaşırır. Sovyetler Birliğini tuhafıklar ülkesi olarak gören roman karakterlerinin buna şaşırmadıkları görülür:

“*Bir yanda ateist eğitimi egemen kılmaya çalışan komünist partinin iktidarı, bir yanda etkinliğini hâlâ koruyan Ortodoks Kilisesi, bir yanda uzaya istasyon kurabilecek bir teknoloji, bir yanda abaküsle hesap yapan dev mağazalar...*” (s. 168)

Olumlu Tip

Türkiye'de muğlak bir yapıda olan aydın kavramından her insan farklı bir anlam çıkarmaktadır. Toplumcu edebiyatın aydını, kökenini Orta Çağ'daki aziz ve prenslerden alan olumlu kahramandır²⁵. Bu tipten beklenen şunlardır:

“*Politik erdemın mükemmel bir temsilcisi olarak okurda saygı uyandıracak, okurun gıpta ederek benzemeye çalışacağı bir örnek olacak; şimdiki durum ile gelecek arasında bir bağ kurarak sosyalizmin başarılabilirliğini gösterecek. Romanlarda bu tip, kendini görevine adanmış, nefesine hâkim ve güçlü bir kişidir. Halk çok acı çekmiş, ama kendi başına çıkar yolu kestirememektedir; eğitime, bir yol göstericiye, bir lidere muhtaçtır. Olumlu kahraman karşılaştığı türlü güçlükleri yener, yardım etmek istediği insanlar içinde, düştüğü yalnızlığa katlanarak tarihin kendisine verdiği görevi yerine getirir.*”²⁶”

²³ Tom Bottomore., *Marksist Düşünce Sözlüğü*, Mete Tunçay (çev.), İletişim, İstanbul, 2005, s. 155.

²⁴ Berna Moran, *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*, İletişim Yay., İstanbul, 2004, s. 54.

²⁵ Katherina Clark, *The Soviet Novel*, İndiana University Pres, Bloomington, 2000, s. 47.

²⁶ Berna Moran, *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*, İletişim Yay., İstanbul, 2004, s. 61.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

Olumlu kahraman, sosyalist düzene ulaşmak için çalışan ve liderlik vasfını taşıyan kişi olması dolayısıyla bir nevi aydındır. Ancak Türkiye’de aydın denilince farklı bir anlam ortaya çıkar:

“Millî yapıyı örselemek, milletimizi aşağılamak, suçlamak, tarihimizi töhmet altında bırakmak, yerli, özgün ve millî bir düşünce üretmek yerine hep ötekinin talimatlarını uygulama telaşında olmak, salt batıyı tercüme etmeyi yeterli görmek, “biz adam olmayız, gelsin başkaları bizi adam etsin” aşağılık duygusunu her fırsatta dışa vurmak, böylelikle Türk milletinde özgüven aşınmasına sebep olmak, kendi değerlerine süratle yabancılaşarak ötekileşmek, kişilik ve kimlik bunalımıyla entel sızılar çekmek, hep bu karanlık aydınların temel vasıflarıdır.”²⁷

Buna göre aydın geleneğine, geçmişine, halkına ve dinine düşmandır. O, düşünmeyen ve hiçbir şeyden haberi olmayan bir topluluk veya yığın olan halka üstten bakar ve cahil insanı aydınlatma peşinde koşar. Halka inemediği gibi halkın sorunlarına çare bulacak güce de ulaşamaz. Romanda söylediklerine önem verebileceği pek az insanın var olduğuna inanan karakter, diğer insanları *“çürümüş insan topluluğu”* (s. 23) olarak görür. Türkiye’deki aydının halka bakışını özetleyen bu ifade, belki de sosyalist düzene geçiş için çalışmayan insanları anlatır. Burada sosyalist düzen için çalışma söz konusu olsa da olumlu kahramanın özelliklerine sahip herhangi bir tip *Kar Kokusu* romanında görülmez.

Yabancılaşma

“Yabancılaşma” kavramı, kendi içinde kişinin kendisine yabancılaşması ve topluma yabancılaşma şeklinde iki anlama sahiptir. Aynı zamanda içinde bulunduğu toplumu iyi tanımama da yabancılaşma sebebi olarak görülür.²⁸ Fakat, sosyal sınıf, mekân, eğitim durumu yabancılaşmanın olup olmamasında önem teşkil etmezler. Karl Marks yabancılaşma kavramını şöyle tanımlar:

“Yabancılaşma Marks’ın kullandığı anlamda, bir eylem aracılığıyla bir kişi, grup, kurum veya toplum kendi özgün etkinliğinin sonuçlarına ya da ürünlerine ve/veya içinde yaşadığı doğaya ve/veya diğer insanlara ve/veya buna ek olarak kendi kendisine yabancılaşır.

²⁷ Nurullah Çetin, “Günümüze Işık Tutan “Münevver Aydın” Mehmet Âkif Ersoy”, *II. Meşrutiyet Dönemi Türk Edebiyatı*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2007, s. 429.

²⁸ Ali İhsan Kolcu, *Yusuf Atılgan’ın Roman Dünyası*, Toroslu Kitaplığı, İstanbul, 2003, s. 113.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

Böylece kavrandığında yabancılaşıma her zaman kendine yabancılaşımadır.²⁹

Kar Kokusu romanında yabancılaşıma, insanın sevdiğine karşı bir şey hissetmeme şeklindedir. Ayrıca, topluma, yaşadığı kente ve insanın kendine yabancılaşımasındaki temel sebep, yaşlanmadır.

Toplumcu Gerçekçilik veya Marksizme Eleştiri:

Engels John Locke'a yazdığı 21 Eylül 1890 tarihli mektupta şunları söyler:

“Gençlerin bazen ekonomik yönü gereğinden fazla vurgulamalarında suç bir dereceye kadar Marx'ın ve benim. Bu temel ilke üzerinde o zaman ısrarla durmaya mecburduk, çünkü karşımızdakiler bunu inkâr ediyordu ve karşılıklı etkilemede rol oynayan öğelerin hakkını vermemize ne zaman, ne yer, ne de fırsat vardı. Ne yazık ki insanlar çoğu kere bir kuramı anladıklarını ve ana ilkelerini kavrar kavramaz (o da her zaman değil) kuramı uygulayabileceklerini sanırlar. Son zamanlardaki birçok Marxist de bu suçlamanın dışında tutamayacağım, çünkü onlar da harika zırvalar yumurtladılar.³⁰”

Yukarıdaki ifadelere bağlı olarak romana göre, komünizm taraftarları bazı iyi olgulara imza atmış olsalar da iktidar olduktan sonra sonuç pek iç açıcı olmaz:

“Yaşanan yetmiş yıllık deneyim iktidar işinde çuvalladıklarının en açık kanıtıydı. Ama faşizme karşı direnişte, demokratik halklar için savaşında, savaş kıskırtıcılığına karşı durmada destanlar yaratmıştı komünistler. Yabancılaşımayı ortadan kaldırmışlar, aşkı aşk, şiiri şiir yapmışlardı. Ama iktidar oldukları andan itibaren bütün büyü bozulmuş, Kapitalist ülkelerdekine benzer bir yabancılaşıma, belki daha katmerlisi insanların başına bela olmuştu yeniden.” (s. 82)

İşçi sınıfının yapacağı devrim, halktan yüksek sınıfa geçerek sistemin değişmesi için çalışır. Fakat romana göre, devrimi işçi sınıfı yerine istihbaratçılar yapar. Buna bağlı olarak toplumcu gerçekçiliğe veya Marksizm'e bir eleştiri daha getirilir:

“Biz çoktan başladık oğlum. Bu ülkede değişimi başlatanların istihbaratçılar olduğunu unutuyorsun.

²⁹ Tom Bottomore., *Marksist Düşünce Sözlüğü*, Mete Tunçay (çev.), İletişim, İstanbul, 2005, s. 621.

³⁰ Berna Moran, *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*, İletişim Yay., İstanbul, 2004, s. 46.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

“Andropov’dan mı söz ediyorsun” diye sordu LEonid. Bir süre sustu. “Doğru değişimi o başlattı. Ama belki de yanlışlık orada. Değişimi başlatan halk olmalıydı, görevi devleti korumak olan bir kurum değil.” (s. 100)

Diğer eleştiri ise, fikrin bilinçli olarak kabullenilmediğine işaret eden Karl Marks’ın *Kapital* adlı kitabını öğrencilerin alıp okumamalarıdır. Ayrıca, Marks’ın, toplumların ulaşacağı son noktanın komünizm olduğunu belirten³¹ ifadesine eleştirinin olduğunu da belirtmek gerekir. Buna göre, komünist toplumu tarihsel bir zorunluluk olarak görmenin diyalektik ile çeliştiğini ifade eden anlatıcı, doğanın yasaları ile toplumun yasalarının birbirine benzemediği görüşündedir.

Sonuç

Marksist yazarlar ve şairlerin toplumcu gerçekçi öğelerden bazılarını kullandıkları bilinen bir gerçektir. Fakat, Georgy Lukacs’ın “Toplumcu gerçekçilik ancak sosyalist bir toplumda uygulanabilecek bir yöntem³²” ifadesinden hareketle Türkiye’de sosyalist düzenin olmamasından dolayı tam anlamıyla toplumcu gerçekçi kuram yoktur.

Ahmet Ümit’in *Kar Kokusu* romanında devrimci romantizm, devrim olgusu içerisinde değerlendirilir. Devrimci romantizm içerisinde yer alan çilecilik olgusuna, devrime ulaşma maksadıyla yaşanan zorluklar bakımından yer verilir. Ayrıca devrimin bir grubun birleşmesi neticesinde vücut bulacağı ifade edilir. Ancak devrim için çalışan bu gruba karşı, eski düzenin devamını isteyen düzen koruyucuları asker ve polisin de varlığını sürdürmesi romanda belirtilen unsurlar arasındadır. Devrim Komünist Parti çevresinde vücut bulacağından edebiyat da partinin hizmetine verilir. Bunun yanı sıra toplumu tarihsel düzlemde belirli bir konuma dâhil etmenin doğal bir sonucu olan tarihselcilik ögesi, Rusya’daki devrimler ve TKP konularıyla bağlantılı olarak işlenir. Çelişki, diyalektik materyalizm içerisinde düşünülerek ekonomik anlamda toplumdaki tutarsızlıkları yansıtmaya problemi doğrultusunda düşünülür. Yabancılaşma ise, insanın topluma ve kendisine yabancılaşması doğrultusunda ortaya çıkar. Romanda dikkati çeken önemli husus, Marksist kuramın ve TKP’nin bazı özelliklerinin eleştirilmesidir.

³¹ Komünist rejimin olmadığı ülkelerden Türkiye, anlatıcı tarafından diktatörlüğün hüküm sürdüğü bir ülke olarak tanıtılır. Buna karşılık romana göre, komünizm bir işçinin bu dünyada da öteki dünyada da görüp görebileceği tek cennettir.

³² Berna Moran, *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*, İletişim Yay., İstanbul, 2004, s. 59.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

Toplumcu gerçekçiliğin ana öğelerinden biri olan olumlu tip *Kar Kokusu* romanında görülmediğinden ve Türkiye’de sosyalist düzen olmadığından bu romanda tam anlamıyla toplumcu gerçekçi kuram uygulanmamıştır.

KAYNAKÇA

- BOTTOMORE, Tom, **Marksist Düşünce Sözlüğü**, Çev.: Mete Tunçay, İletişim Yay., İstanbul 2005.
- CLARK, Katherina, **The Soviet Novel**, Indiana University Pres, Bloomington 2000.
- ÇETİN, Nurullah, “Günümüze Işık Tutan “Münevver Aydın” Mehmet Âkif Ersoy”, **II. Meşrutiyet Dönemi Türk Edebiyatı**, Akçağ Yayınları, Ankara 2007, s. 428-447.
- GORKİY, Maksim vd., **1917 Sovyet Devrimi**, Evren Basım Yayın, İstanbul 2004.
- GÜÇLÜ, Abdülbaki vd., **Felsefe Sözlüğü**, Bilim ve Sanat Yay., Ankara 2002.
- JAMESON, Frederic, **Marksizm ve Biçim**, Çev.: Mehmet H. Doğan, Yapı Kredi Yay., İstanbul 1997.
- KAHRAMAN, Hasan Bülent, **Türk Şiiri Modernizm Şiir**, Büke Yay., İstanbul 2000.
- KOLCU, Ali İhsan, **Yusuf Atılgan’ın Roman Dünyası**, Toroslu Kitaplığı, İstanbul 2003.
- KORKMAZ, Ramazan vd., **Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı**, Grafiker Yay., Ankara 2004.
- LUKACS, György, **Çağdaş Gerçekçiliğin Anlamı**, Çev.: Cevat Çapan, Payel Yay., İstanbul 1979.
- MARKS, Karl ve ENGELS Frederic, **Edebiyat ve Sanat Üzerine I**, Çev.: Ömer Ünal, Sol Yay., Ankara 1995.
- MORAN, Berna, **Edebiyat Kuramları ve Eleştiri**, İletişim Yay., İstanbul 2004.
- OKTAY, Ahmet, **Toplumcu Gerçekçiliğin Kaynakları**, Everest Yay., İstanbul 2003.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

RYANAUD, Philip ve Rials, Stephane, **Siyaset Felsefesi Sözlüğü**, İletişim, İstanbul 2003.

SOĞUKÖMEROĞULLARI, Mehmet(2006). **Reşat Enis Aygen'in Romanlarında Toplumcu Gerçekçilik**, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep.

ŞİMŞEK, Aydın, **Siyasal Tarih Sürecinde Sanat ve İktidar**, Ümit Yay.,Ankara 2000.

TANPINAR, Ahmet Hamdi, **19uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi**, Çağlayan Kitabevi, İstanbul 1997.

TOPÇU, Nurettin, **Yarıncı Türkiye**, Dergah Yay., İstanbul 1999.

TUNALI, İsmail, **Marksist Estetik**, Kaynak Yay., İstanbul 2003.

WILLIAMS, Raymond, **Marksizm ve Edebiyat**, çev.: Esen Tarım, Adam Yay., İstanbul 1990.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*